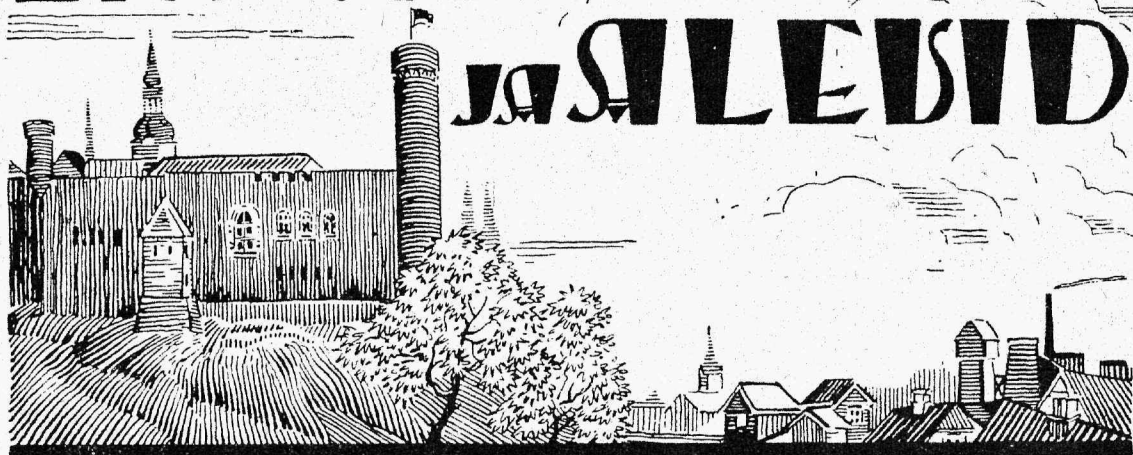

LINNAD JA ALEVID

«EESTI LINNADE LIIDU HÄALEKANDJAK»

Väljaandja: Eesti Linnadeliit, Tallinnas. Vastutav toimetaja: V. Smetanin.
Toimetus ja talitus: Eesti Linnadeliit, Tallinn, Pikk 6.

Ilmub 10 korda aastas.

IX aastakäik.

Numbri hind 25 senti.

Nr. 1

30. aprillil

1936

SISU.

Tuleviku-rahvapark — *E. Lepp.*

Trahterimaksuseadus — *V. Velner.*

Kodanikkude rakendamisest kodanliku
õhukaitse ettevalmistamise tegevus-
se — *E. Umbliä.*

Vesilindude kaitsest linnades ja aleveis.

Eesti Linnadeliidu tegevusest.

Kroonika.

LINNAD JA ALEVID

EESTI LINNADELIIDU HÄÄLEKANDJA

Väljaandja: Eesti Linnadeliit, Tallinnas --- Vastutav toimetaja: V. Smetanin

No 1

IX AASTAKÄIK

Toimetus ja talitus: Eesti Linnadeliit, Tallinn,
Pikk 6, telefon 431-58.

Ilmub 10 korda aastas.

Numbri hind 25 s.

30. aprillil

1936

Tuleviku-rahvapark.

Dipl. agr. et hort. E. Lepp.

Mitmesuguste aastate korraldamisele näib järgnevat kindlamal kujul koduümbruse kaunistamise aasta. Esimesed samud sel alal on juba astunud, jääb ainult üle luua kindel kava ja asuda tööle sihi-kindlasti ja kaalutletult. Tänavu on käsil teede ja osaliselt avalikkude hoonete ümbruse korrastamine, millele varem või hiljem peab järgnema suuremaviisiline loodusilu tõstmine, vahelduse loomine. Mida meile meie kodumaa karm kliima ei suuda pakkuda, seda peame ise endale võitma kätte inimliku mõistuse, kannatuse, töö ja taimühiskonna kaasabil. Just viimane tegur on tähtsamaid, millele võib teha ühe väikese lisanduse — taimede kohanemisvõime. Kui seda poleks, jääks palju head algatust ära.

Viimasel ajal on mitmel pool kerkinud esile väiteid, et miks tuuakse meie kodumaa floorasse võõramaisi taimi, kas meie kadakast, kuusest, männist, kasest jne. ei piisa? Nagu juba tähendatud ülal, on meil vaja vaheldust, vaheldust mitte ainult igapäevases toidus, rõivastises, lõbustusis, vaid ka looduses, mis meid ümbritseb ja nähtamatul käel juhib meie saatust, elu. See, mis meid praegu piirab, ümbritseb, on igapäevane, sama igapäevane kui rukkileib me laual, millega me peame leppima ja milleta ei saa läbi. Kuid meil on ka pühapäevad, suuremad pühad, mil me laual on ka saia, kas või rosinasaiagi. Seda suudame ja oskame me endale soetada, et ainult saada vaheldust, mis oleks uueks tõukeks, kindlaks lähtepunktiks uusile saavutisile, elutahte, tööhoo tõstmisele.

Aga loodus, mis meid ümbritseb, peab leppima igapäevsusega, ainult sellega, mida talle annavad aastaajad, et täita tüheme, mida inimkäs on jätnud tegemata.

Meile on sellest vähe ja me kõigi arusaamine peab olema see, et meil on vaja en-

da kodu ümbruses rohkem „pühi“, rohkem mõisteid, rohkem vaheldust, meil on vaja looduse raamesse suruda oma valitsejatehabet, on vaja luua looduse „vabaduspäevi“, rahva pühamaid paiku, mis jääksid püsima aastatuhanded. Just seepärast peame soetama vaheldust, peame kaunistama enda lähemat ümbrust ka võõramaiste taimedega, looma „pühapäeva“ kodumaa taimestikis.

Arvan, et kõhklejad saavad minust aru ja püüavad käia samu radu, mida isiklikult olen juba käinud mõned aastad. Väljudes sellest seisukohast, julgen soovitada iga taluaeda 1—2 võõramaist puud, rohkem aga kodu või linna aedadesse. Kus aga võimalik, seal loodagu selliseid rahvaparde, üksikuid punkte üle kodumaa, mis sisaldaksid mitmesuguseid taimi, mis meie karmi põhjamaa kliimaatilisis oludes võivad edeneda ja kasvada.

Neil parkidel peab olema kasvatuslik ja õpetlik ülesanne, neist peab ammutama nii väike kui suur teadmisi taimestiku omaduste, kodumaa, kasustamisviiside jne. kohta.

Väga vajalikud on sellised taimekogud linnades, olles seega heaks õppeallikaks koolele, noorsoole, kes on meie tulevikulootus. Selliste avalikkude parkidega ärataksime kindlasti suuremat lugupidamist taimestiku vastu ja on ka kindel, et nende najal väheneb maadvõtnud lõhkumiskirg. Armastust taime vastu võib kasvatada ainult siis, kui me teda ja ta omadusi tunneme. Kes näiteks tahaks oma heale sõbrale teha halba? Usun, et ei keegi; igatüki püüab ta eest hoolitseda nii palju, kui see vähegi tema võimuses. Nii on ka taimedega.

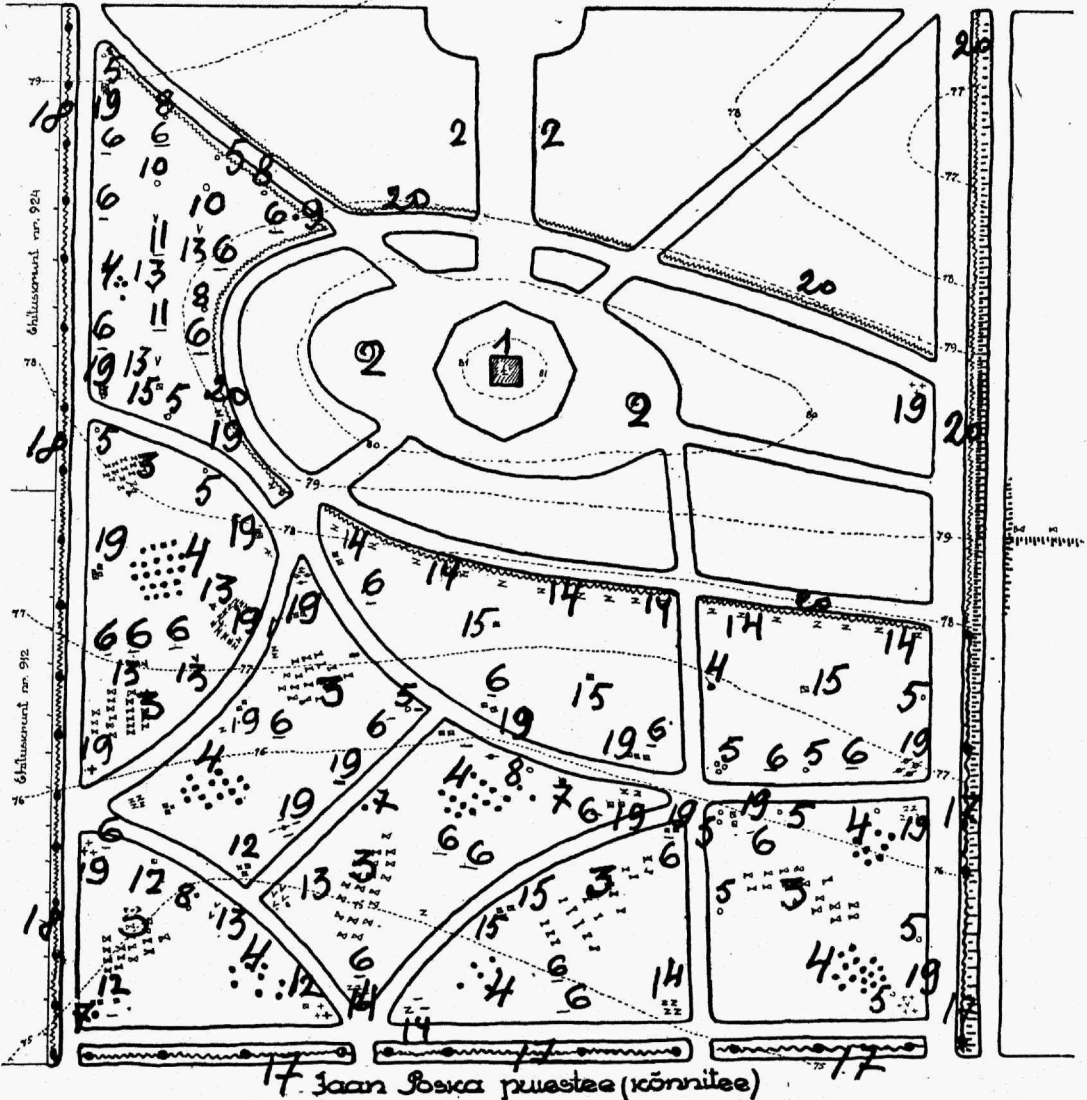
Juhuslikult on võimalik tuua kirjutise selgituseks kaks paralleelnäidet ühest ja

samast kohast, mis tuleb korrastamisele teise variandi järgi.

Esimene näide annab ülevaatliku pildi meie igapäevasest rahvapargist ja taimestikust, kuna teine oleks n. ö. „rosinaiaks“.

ba ümber (vastuvõetav, kuid plats tuleks parandada vormilt, piirdelt). Teede juhtimisel on osalt peetud silmas liiklemise vajadust, suunda ja maapinna vorme, kuid ei saa leppida kõigi üksikasjadega, peamiselt teede rohkusega, sest need tükeldavad

Fr. R. Kreutzwaldi' uulits

Plats kujutab endast vabadussõjas langenute mälestussamba ümbrust ühes maakonnalinnas.

Platsi keskel, maapinna kõrgemale kohale, künkale on asetatud mälestussammas, vaatega tühjale (numbrideta) väljakule [1].

Mälestussamba asukoha valikuga võib jääda täiesti rahule. Samba juurde viib lai tee, mis lõpeb ümmargusel platsil sam-

liiga väikesiks maaaladeks samba tagumise osa puistus. Teede rohkus pole, väljades teisest seisukohast, mitte põhjendatud, iseäranis väikese linna kohta, kus nende korrashoidmine võib muutuda kulukaks, õige, ajakohane ehitus aga kalliks. Arvestades neid nõudeid, peab teid kindlasti vähendama, kuid selliselt, et nad vastaksid maapinna vormile ja otstarbele, eviks sihikindluse ja ülesande. Millega

aga leppida on raske, see on taimestiku asetus. Selgituseks olgu mõned näited, et tulevikus hoiduda selliseist vigadest, sest alati pole võimalik õppida häist näiteist. Sageli parimat, meeldejäävaimat õpetust võivad anda ka halvad näited: harilik kask [3], harilik kuusk [4], siberi nulg [5], harilik vaher [6], hõbepaju [7], harilik saar [8], jalakas [9], harilik mänd [10], tamm [11], toomingas [12], pihlakas [13], pärn [14], lehtmänd [15], püramiidpaplid (viimaseid pole kavandil näha, sest kava pikendus puudub), põõsastara läätspuust ühes kaskedega tara keskel [17], põõsastara kuusest, keskel kased [18]; sajakoorne, sirelid, jasmiinid, ühe sõnaga — mitmesugused ilupõõsad [19], põõsastara enelaist [20]. Arvutada käesolevat kavandit, see pole minu soov, kuid tuua esile ühte kui teist, see olgu vast lubatav.

Loendatud taimede nimestikust nähtub, et nende istutamise korral pole olnud istutajail mingit kindlat kava või süsteemi, on istutatud nii, kuidas ruum ja taimestik ja oskus seda võimaldas. Olgu töö mistahes, kuid igal tööil peab olema oma kindel siht, mida tahetakse saavutada, sest vastasel korral võib sattuda kergesti ummikusse ja tehtud tööil pole püsi, nagu seda võib ka näha praegusel juhtumil.

Algnõudeks parkide loomisel on, et okaspuid peab paigutatama eraldi lehtpuist; kui olund seda nõuab ja võimaldab, siis asetatagu nad väljaku, pargi (kui maaala on väike) põhjapoolsele küljele, et nad ka talvel pakuks varju ja annaks ilu ümbrusele.

Asetatakse okaspuid ka väljaku lõunapoolsele küljele, nagu see nähtub teisel kavandil, siis tuleb siia istutada madalamad ehk õrnemad puud, mis vajavad kasvamiseks vähem ruumi ja nõuavad suuremat soojust.

Paigutatakse okaspuid segamini lehtpuudega, siis võib hiljem tekkida nähe, et okaspuud langetavad okkaid, oksi, millede asemele pole loota uusi.

Okaspuude gruppimisel on olemas ka omad kindlad nõuded. Nii võib ligistikku paigutada järjekorras kuused, nuld, pseudotsugad, lehtmännid, männid, kadakad, elupuud, kuna üksikuisse kohtadesse suuremaile muruplatsele mõned värvilisokkalised puud.

Umbes samasugune viga on tehtud kuuskedest tara [18] istutamisel, mille vahele on istutatud kased. Üldiselt peab

mainima, et põõsastarade vahele puude asetamine pole vastuvõetav, vast ainult neil juhtumel, kui puud võimaldavad tugevat lõikamist võras.

Süsteemi puudusest võib kõnelda seepärast, et kõik puuliigid, olgu need siis okas- või lehtpuud, on paisatud täielikult segi, kuna süsteemi all peab mõistma: 1) puude, põõsaste asetust sugukonna, perekonna järgi, või 2) ülesande järgi (ilu taotlemine, teede äärte palistamine, õitsmine, lehtedevorm ja värv jne.). On tähtis, et puist ja põõsaist kaunistatud väljakul valitseks harmoonia või kindel siht, ülesanne, seega oleks saavutatud süsteem, mil jäädav püsi.

Nende nõuete täheldamist aga ülalkirjeldatud kavandil ei leidu.

Kavandi puuduseks võib nimetada veel taimestiku, eriti puude liiga tihedat paigutust (kohati 2 m vahet). Kui istutada puu, siis on ta peamiselt alati noor, väeti ja kidur. Kasvades suuremaks, nõuab puu endale toitu, ruumi ja valgust. Kui puu ei saa seda küllaldaselt määral, hävitab ta nõrgemad, hävineb ise või ei suuda seda pakkuda, millised lootused talle pandud.

Olgu põõsas või puu, igaiue asetamise juures peab olema oma põhjendus.

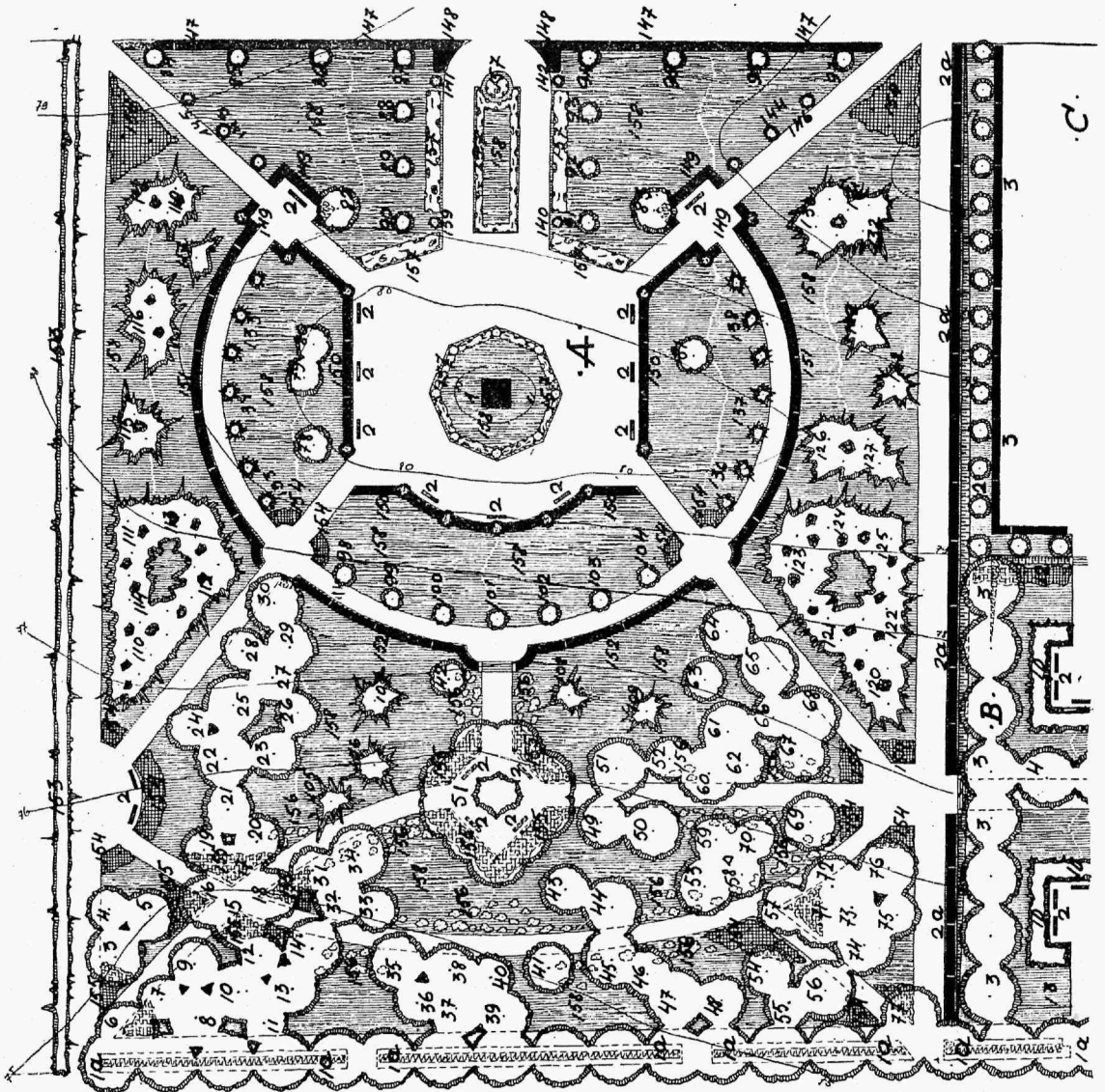
Praegusel juhtumil ei jää üle midagi muud, kui peab tehtud töö tunnustama puudulikuks ja algama otsast peale, mis küll pole kerge, kuid millega peab leppima kui paratamatusega.

Uue kavandi loomisel on püütud pidada kinni vanast jaotusest nii palju kui võimalik ja teha parandusi seal, kus see osutus möödapääsmatuks. Võib-olla tuleb teostada isegi mulla ümberpaigutusi et saada korralikku pilti, nii näiteks uue ringtee puhul (kavandil paremalt kätt, mälestusmärgi juures) ümberkorraldamist nõuab ka väljaku (mälestus-samba ümber) vorm, andes talle kindlakuulised piirid.

Taimestiku paigutamisel on käidud süsteemi ja harmoonia põhimõtte järgi, pidades silmas lehtede vormi, värvi, taimede kasvu, asukohta ilmakaare suhtes ja õppimise, võrdluse võimalust.

Taimestik on valitud selline, mis ka meie oludes võib kasvada hädaohuta, eriti külma suhtes, seejuures peab taimestik andma õpetust, tooma näiteid sellest, mida meil üldse on võimalik kasvatada.

Tuleviku-rahvapark peab kujunema asukohaks, kuhu üksinda ei rännata pühapäeval, vaid, kui jätkub vaba aega, ka

mõnel teisel juhtumil. Tuleviku-rahvapark olgu ja saagu õppekäikude kohaks me noorsoole, millist põhimõtet on peetud silmas ka puude ja põõsaste asetuse, istutamise puhul, et neid oleks võimalik silmitseda, õppida tundma igast küljest ja omaduselt. Juurdepääs neile olgu vaba.

On loomulik, et iga üksik põõsas ja puu olgu varustatud nimelauaga, kus märgitud põõsa ja puu vähemalt eesti- ja ladinakeelne nimetus.

Mälestussammas [1] asub oma vanal õigel kohal.

Igas puistikus, pargis peab hoolitsetama puhkekohtade, pinkide eest. Neid [2] leidub mälestussamba ümber, lagedal [154], kuid ka varjus [155].

Puude asetus oleks järgmine:

Hobukastanilised [3—5]: harilik hobukastan (*Aesculus hippocastanum*) [3], kollane hobukastan (*A. lutea*) [4], paavia kastan (*A. Pavia*).

Vahtralised [6—14]: harilik vaher (*Acer platanoides*) [6], põldvaher (*A. campestre*) [7], tatari vaher (*A. tataricum*) [8], mägivaher (*A. pseudoplatanus*) [9], hõbevaher (*A. dasycarpum*) [10], saarvaher (*A. Negundo*) [11], mandžuuria vaher (*A. manschuricum*) [12], suhkruvaher (*A. saccharum*) [13], ginnala vaher (*A. Ginnala*) [14].

Pöökpuulised [15—21]: harilik tamm (*Quercus pedunculata*) [15—19], punane tamm (*Q. rubra*) [20—21].

Tamm kui vastupidavamaid ja harulduseks muutuvaid puid on esitatud teede ristlemise kohal viie eksemplariga. Punastamme on paigutatud samuti kahes eksemplaris, sest noores eas see puu tavaliselt külmub ja vajab katmist, hiljem aga on täiesti külmakindel ja pole haruldus.

Kaseliised [22—30]: sookask (*Betula pubescens*) [22], suhkrukask (*B. lenta*) [23], arukask (*B. verrucosa*) [24], papüüruskask (*B. papyracea*) [25], paplilehine kask (*B. populifolia*) [26], kollane kask (*B. lutea*) [27], must kask (*B. nigra*) [28], leinaarukask (*B. verrucosa f. laciniata*) [29], punaselehine kask (*B. verrucosa f. purpurea*) [30], aedvorm, puukoolidest saadav.

Väljaku keskele on koondatud mitmesugused aedvormid, mis erinevad tavalisest puist kas lehtedevärvilt või lõikelst (servad, ehitus); seda näeme ka praegusel juhtumil kaskede paigutamisel.

Õunapuulised [31—34]: pooppuu (*Sorbus scandica*) [31—32], harilik pihlakas (*S. aucuparia*) [33], hõbelehine pooppuu (*S. aria*) [34].

Pähklipuulised [35—38]: mandžuuria pähklipuu (*Juglans mandschurica*) [35], hall pähklipuu (*J. cinerea*) [36], must pähklipuu (*J. nigra*) [37, 38].

Õlipuulised [39—41, 43]: ameerika saar (*Fraxinus americana*) [39], harilik saar (*F. excelsior*) [40], pennsylvania saar (*F. pennsylvanica*) [41]; teisist vähe eemale võib asetada keraaart (*F. excelsior f. globosa*) [43]; üleminekuks teisile sugukondadele võib tarvitada õunapuulisi, nagu pihlakat [44, 45], pooppuid [46].

Järgneksid lehtedelt sarnased:

Pajulised [47, 48, 54—56, 71—77]: haab (*Populus tremula*) [47], must pappel (*P. nigra*) [48], hõbepappel (*P. alba*) [55], palsampappel (*P. balsamifera*) [54], lõhnav pappel (*P. suaveolens*) [56], loorberpappel (*P. laurifolia*) [74], siia hulka kuuluvad veel pajud: hõbepaju (*Salix alba*) [77], raeremmelgas (*S. Caprea*) [71], remmelgas (*S. fragilis*) [73], härmpaju (*S. daphnoides*) [75], halapaju (*S. acutifolia*) [72], loogapaju (*S. triandra*) [76].

Pärnalised [53, 58—60, 70]: suurelehine pärn (*Tilia platyphyllos*) [53], väikeselehine pärn (*T. cordata*) [59], hõbepärn (*T. tomentosa*) [58], läikivalehine pärn (*T. euchlora*) [70], hollandi pärn (*T. vulgaris*) [69]; suurelehi-

seid pärni leidub veel väljakul üheksa puud, mille all pingid, arvult neli, puude all pinkide varjamiseks — varjupöösad [155], samas ligikal kaks õunapuulist [49, 50]: paradiisiõunapuu (*Malus paradisiaca*) [49], mariõunapuu (*M. baccata*) [50].

Jalakalised [51, 52, 60]: harilik jalakas (*Ulmus montana*) [51], künnapuu (*U. effusa*) [52], põldjalakas (*U. campestris*) [60].

Vähe kaugemal asetsevad värvilislehised puud:

Vahtraliised [61, 63—65]: punaselehine mägivaher (*Acer pseudoplatanus f. purpurescens*) [63], schwedleri vaher (*A. platanoides f. Schwedleri*) [64, 65], reitenbachi vaher (*A. platanoides f. Reitenbachii*) [61]; nende ees, lõunapoolsel küljel, on nähtud ette vähemtähtsad, kuid siiski küllalt olulised puuliigid: ühemakane viirpuu (*Crataegus monogyna*) [62], kaheemakane viirpuu (*C. oxyacantha*) [67] kui õunapuulised.

Sarapuulised [66, 68]: valge pöök (*Carpinus betulus*) [66], suur saraapu (*Corylus colurna*) [68]. Väljaku keskel siin ja seal leidub veel mitmesuguseid aedvorme suuremate puude kujul: punalehine pöökpuu (*Fagus sylvatica f. atropurpurea*) [42], üleminekuna punaselehelise kase ja vahtrate vahel.

Mäeveerul esinevad mõned leinakujulised vormid, nagu leinakased (*Betula verrucosa f. elegans*, *B. verrucosa f. elegans laciniata*) [78, 79, 80], leinakujuline hõbepaju (*Salix alba f. pendula*) [89] ja pinkide varjamiseks — leinakujuline saar (*Fraxinus excelsior var. pendula*) [82] ja jalakas (*Ulmus montana var. pendula*) [83].

Suuremaile puile järgnevad püramidaalsed vormid, teede ääres, nagu püramiidtammed (*Quercus pedunculata f. fastigiata*) [84—87, 94—97], püramiidjalakad (*Ulmus montana f. fastigiata*) [88—93], nende asemel võivad olla ka tädisõielise roosa või punaseõielise viirpuu tüvikud.

All, mäeveerul on nähtud ette püramidaalsed simoni paplid (*Populus Simonii f. pyramidalis*) [98—104]. Paplite asemel võib kasutada mitmesuguseid tädisõielisi tüviksireleid.

Õitsvaid pöösaid, tüvikuid esitavad sirelid, aedhortensiad, lumipallid või kolmehõlmsed mandlipuud [139—146]. On soovitatav panna ridamisi üks liik puid, kuid

puude liigid võivad esineda ka vaheldumisi.

Suuremaid ilupuid, kaski asetseb ühes läätspuust põõsastaraga all, mäeveerul, tee ääres. Need puud on juba võrdlemisi suured; on kahju võtta need välja ja seejärel jäävad nad kohale. Kui tara muutub inetuks tuleb läätspuud võtta välja [1-a].

Lehepuile kaunis lähedale on nähtud ette mõned üksikud okaspuud: sinakasroheline torkav kuusk (*Picea pungens f. glauca*) [105], hõbedaokkiline torkav kuusk (*P. pungens f. argentea*) [106], helesiniseokkiline torkav kuusk (*P. pungens Kosterii*) [107], sinakasroheline engelmanni kuusk (*P. Engelmannii f. glauca*) [108], hõbevalge engelmanni kuusk (*P. Engelmannii f. argentea*) [109], rühm harilikke kuuski (*Picea excelsa*) [113—114] vaheldumisi siberi nuluga (*Abies sibirica*) [110, 111, 116], douglase pseudotsuuga (*Pseudotsuga Douglasii*) [112], euroopa nulg (*A. pectinata*) [115], ühevärviline nulg (*A. concolor*) [117] ja palsamnulg (*A. balsamea*) [118, 119], mäemännid (*Pinus montana*) [120, 125]. Neid võib istutada ka tihedamini, kui seda tüvekohad (punktid) näitavad; must mänd (*P. nigra*) [121, 122, 124], banksi mänd (*P. Banksiana*), seedrimännid (*P. cembra*) [126, 127, 128], veimuti mänd (*P. strobus*) [129] ja lehtmännid (*Larix europaea*, *L. sibirica*, *L. kurilensis*) [130—132]; elupuud (*Thuja occidentalis*) [133—135], mitmesuguseis vormes, mis üksteisest suuresti ei erine, võib istutada ka püramidaalse vormiga kadakaid (*Juniperus communis*) [136—138].

Nimetatud okaspuude — elupuude ja kadakate — asemel võib kasutada muid põõsaid, mis põetavad, näiteks viirpuud, kontpuud jne., isegi leimakujuline läätspuu kõlbaks siia. Tee poolt piirab mälestussammast madal põõsastara [147] läikivalehistest tuhkpust (*Cotoneaster lucida*) mille üksikuid osi (sissekäigu kohal) võib lasta kasvada vähe kõrgemaks [148]. Tara on põetav.

Teisest küljest on nähtud ette põõsastara harilikust sirelist (*Syringa vulgaris*) [149, 150], mille keskelt korrapäraselt tõusevad üles mitmesugused vääristatud sirelite tüvikud või hiina-pärsia sirelid (tüvikud). Tara võib lasta kasvada kõige rohkem 1 m kõrguseks.

Allpool esineb vabavormiline tara mailaslehisest põõsasenelast (*Spiraea chamaedryfolia* [151, 152], mis osalt juba kohal. Kõrgem tara kuuskedest [153] asub puistu põhjapoolse piirde joonel (on juba kohal).

Õitsvad põõsad istutatakse kahte viisi — tihedate rühmadena, enam-vähem ühekõrgused (1—1,5 m), valgusrikkais kohtades [154] on soovitat kasutada õitsvaid põõsaid: pimpinelli-roosi (*Rosa pimpinellifolia*) ja selle aedvorme või kartuli-roosi (*R. rugosa*) ja selle aedvorme; võib istutada lehestiku värvi järgi ka muid põõsasroose jne.

Teise näitena on toodud juba kindlad rühmitused õitsvaist põõsaist sugukondade ja perekondade järgi [155]: enelad, forsüütiad, sirelid, jasminid, deusiad, kontpuud, tuhkpud, lodjapuud, lumimarjad, kuldvihmad jne., mis lehestikult ei läheks suuresti lahku juba kohalleiduvaist ilupuist, kuna varjupõõsaid esindavad need põõsad, mis võivad edeneda puude all. Siin pole enam tähtis [156], et sugukonnad ja perekonnad ühtuaksid, tähtis on nende omadus asetusest. Silmas peab pidama ainult kasvu kõrgust: läätspuu, leedripuu, sajakoorne, alpi sõstar, kuldsõstar, sirel, kontpuu, hõbepuu, lumimari, sarapuu, kuslapuu jne. Kõik varjus kasvavad põõsad edenevad päris hästi ka valguse käes.

Lühikest ilu annavad väljakule lilled [157], kuna kõiki ühendab üheks tervikuks muru.

Taimestiku asetamisel teise kavandi järgi võib leida ka teissuguseid lahendusi, mille kohta aga peab tähendama, et lahendus võib olla lõpmata palju, kuid üks, mis on nõutav, on põhimõte, kindel süsteem, mille järgi sisustatakse avalikke parke.

Julgen loota, et toodud näide toob väikest parandust meie tuleviku-rahvaparkidesse ja et kaob järjekindlusetus, millest kubisevad inimkäte poolt loodud haljasvööd me asulais.

Kodumaa kaunistamise aasta saagu pöördepunktiks, suureks, unustamatuks pühapäevaks järgnevail põlvile!

Püüdkem vahelduse poole, mis ei pea torkama silma igal sammul, kuid milline, esinedes kas või peidetult, valmistaks naudingut, hingelist elamust, mille otsimine olgu alati me ühiseks sooviks ja püüdeks!

Trahterimaksuseadus.

V. Velner.

Siseministeeriumi Omavalitsusteosakonna inspektor.

Omavalitsuste maksude ümberkorraldamise küsimus on olnud juba korduvalt kõnes. Omavalitsuste maksude praegune korraldus ja üldse omavalitsuste sissetulekute hankimise kord on mitmeti vananenud ja vägagi juhuslik.

Omavalitsuste sissetulekud koosnevad suuremalt osalt maksudest, siis veel sissetulekuist kapitalest, ettevõttest, toetusist jne. Omavalitsuste maksud ei osutu aga sageli mingiks kindlaks iseseisvaks maksuks, vaid kas põhilikult riigimaksuks või sellest sõltuvaks. Nii on tulumaks täiel määral riiklik maks, kuigi omavalitsused sellest saavad teatud osa. Samuti on ka kinnisvaramaks maal põhiloomult riigimaks, kuigi tulud sellest praegu lähevad omavalitsusile.

Omavalitsuste maksude üldise reformi ni pole meil aga veel senini jõutud. Esimeseks sammuks omavalitsuste maksude ümberkorraldamise alal on aga trahterimaksu täielik ümberkorraldamine, uusile aluseile viimine ja kehtimapanemine täiesti uue seaduse alusel.

Uue Trahterimaksuseaduse järgi on aga viidud läbi põhimõtte, et omavalitsusil endil pole midagi rääkida kaasa maksu määramise ega võtmise kohta, vaid see toimub riikliku aparadi kaudu. Ainult summad, millised laekuvad sellest maksust, lähevad omavalitsusile. Sellega trahterimaks uusil aluseil ei kujuta endast oma põhiloomulit enam puhtal kujul omavalitsusmaksu, vaid ta on õieti riikliku maksu iseloomuga, kuid ainult sissetulek sellest läheb omavalitsusile.

Senini trahterimaksu võtmise kord baseerus veneaegsel Trahteritöönduse seadusele (VSK II k., 2 j.) ühes selle hilisemate, eestiaegsete muudatustega. Peale selle aga kehtisid veel iga omavalitsusliigi kohta oma erandid, millised on pandud kehtima ka eestiaegsete korraldustega. Nii oli maavalitsuste heaks võetav trahterimaks korraldatud Seadusega valla- ja maakonnavalitsuste sissetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete kohta (RT 18/19 — 1920) ühes hilisemate muudatuste ja täiendustega; linnade kohta kehtis Linnade tulude, kulude, eelarvete ja aruannete seaduse täiendused ja alevite

kohta Aleviseaduse (VSKK nr. 187—1917) täiendused.

Vanade trahterimaksuseadustega oli trahterimaksu võtmise ja määramise käigus antud täiel määral omavalitsusile ja nende volikogudele. Omavalitsusile oli antud õigus trahteriasutisi määrata liikidesse ja vastavalt sellele määrati igale maksusumma. Kuigi see jaotamisprintsip tundub täiesti õiglasena ja loomulikumana, tekitas see tegelikus elus aga palju arusaamatusi ja segadusi. Sageli omavalitsused võtsid jaotamise aluseks trahteripidajate eneste poolt esialgselt koostatud maksujaotuse ettepanekud, kuid sageli need ettepanekud ei tarvitsenud sugugi olla erapooletud. Kõigi selle tagajärjel tekitas trahterimaksu jaotamine ja selle tasumine segadusi ja arusaamatusi.

Uue seadusega on aga asutud hoopis teise äärmusse. Omavalitsused ei saa maksu määramisel ja arvestamisel üldse enam rääkida kaasa, vaid kõik on antud maksuaparaadi korraldada. Omavalitsuste osa selles maksus seisab ainult selles, et võtta maksu vastu, mis tema arvele on makstud sisse vastavasse panka. See on taas teine äärmus ja omavalitsuste täielik väljalülitamine maksumääramisest ja -jaotamisest. Kuigi endine trahterimaksu jaotamise kord tekitas arusaamatusi ja nuriinat, polnud see ainuüksi omavalitsuste süü, vaid seda tingis seaduse puudulikkus.

Nüüd aga seaduse muutmisel on seda muudetud nii põhjalikult, et omavalitsused on jäetud hoopis kõrvale. Ühes vee-ga on ka laps visatud vannist välja!

Uue Trahterimaksuseadusega on tunduvalt piiratud ka maksukohustust ja ühes sellega ka maksustamisele kuuluvaid asutisi kui selliseid.

Uue seaduse mõttes loetakse trahteriärideks kõik ettevõtted, kus müüakse alkoholeid jooke kohaltarvitamiseks, seega kõik alkoholsete jookidega kauplevad ettevõtted, nagu vana seaduse järgigi. Tunduvalt on piiratud aga mittealkoholsete jookidega kauplevate ettevõtete maksustamisele kuuluvust. Nii kuuluvad kohvikud maksustamisele ainult niivõrt, kui võrt nad ruumelt ühenduses ettevõtetega, kus kaubeldakse alkoholsete jookidega ja teiseks —

kui neis istekohtade arv ületab 85 või kui külastajalle otseks kasutamiseks määratud ruumide pörandapind ületab 85 m². Seega on kohvikute maksustamine tunduvalt piiratud ja maksustamisele võivad kuuluda ainult mõned üksikud ettevõtted.

Peale selle on aga seadusega hoopis vabastatud terve liik ettevõtteid, nagu pidude einelauad, kui peo kestus ei ületa üht ööpäeva ja pidusid ei korraldata samas ruumes mitte üle nelja korra ühe kuu kestusel; samuti on vabastatud maksust einelauad rongel, laevul, lennukeil ja omnibusil.

Maksustamise aluseks on ettevõtte Ärimaksuseaduse eeskirjade järgi arvutatud läbikäik. Seega on maksustamise aluseks võetud ärimaksu andmed.

Maksu võetakse maksustatavast läbikäigust 2—6%, vastavalt ettevõtte iseloomule. Maks määratakse kindlaks vastava maksuinspektori otsusega ja see maksustamisotsus saadetakse ettevõtte pidajale hiljemalt ühel ajal lisaärimaksuga maksustamise otsusega. Tegelikult toimub aga maksmine sel teel, et maksukohuslane — ettevõtte pidaja või rentija arvutab iga möödunud kalendrikuu läbikäigu alusel trahterimaksu ja tasub selle hiljemalt järgneva kuu viiendaks päevaks. Seejuures on aga maksuinspektoril õigus maksukohuslase palvel või omal algatusel muuta maksukohuslase poolt arvutatud ja tasumisele kuuluvat kuumaksusummat, arvestades ettevõtte viimase aja tegevust.

Peale maksukohuslase poolt tasutud kuumaksude arvestamist juurdenõutud maksusumma tasutakse hiljemalt ühe kuu kestusel, arvates maksustamisotsuse kättesaamisest päevast.

Kõigest eeltoodust nähtub, et trahterimaksu arvestamise aluseks on ettevõtte läbikäik Ärimaksuseaduse alusel. Seejuures kohaldatakse trahterimaksu alal maksustamiskorraldusile Maksustamiskorralduse seaduse eeskirju ja maksustamiskorralduste rikkumisile samas seaduses ettenähtud trahvieskirju. Trahterimaksuga maksustamine kuulub sellele maksuinspektorile, kelle tegevuspiirkonnas ettevõtte maksustatakse lisaärimaksuga. Seega kogu maksustamiskorraldus ja maksu kindlaksmääramine on antud maksuinspektorile. Omavalitsus on sellest toimingust lülitatud täiesti välja.

Maksust saadud summa läheb seaduse järgi selle territoriaalomavalitsuse kasuks, mille piires asub trahteriettevõtte, ja tasu-

takse sama omavalitsuse kassasse või selle arvele Eesti Panga lähemasse osakonda.

Vana seaduse järgi said trahterimaksu maakonnad, linnad ja alevid. Uue seaduse redaktsioonis räägitakse territoriaalomavalitsusist. Esialgusel pilgul paistab nagu oleks maakonnad sellest lülitatud välja ja maks peaks minema ehk vastava valla kasuks, kuna ajutised maavalitsused pole enam omavalitsusasutised. Vastavas komisjonis, kus seadus oli viimistlemisel, asuti aga seisukohale, et maks laekuks ikkagi endiselt samule asutisile, s. o. maakondadele ja aleveile. Ja seaduse elluviimise ja teostamise määruse § 8 alusel ongi trahterimaksust laekunud summad väljaspool linnu ja aleveid asuvailt ettevõttele antud ajutisile maavalitsusile. Kuna aga ajutisi maavalitsusi ei saa lugeda territoriaalomavalitsuste hulka, siis tundub, et määrus on vastolus seadusega.

Seadus näeb veel ette maksu korrapärase laekumise kindlustuseks tagatissumma, millise maksukohuslane peab maksma Maksudevalitsuse deposiiti, mis ettevõtte kogu tegevusaja kestusel peab olema vähemalt 10% maksuinspektori poolt kindlaksmääratud aastasest trahterimaksusummast.

Tagatissumma põhimõtte on täiesti uus ja seda vanas seaduses ei esinenud. Maksu laekumise seisukohalt on see aga hädavajalik ja õigustatud. Teadumused näitasid, et omavalitsused jäid sageli laekumata trahterimaksu näol ilma suuremaist summadest. Maksu korrapärane laekumine oli kindlustamata ja kuigi omavalitsus oli võtnud eelarvesse vastava summa, pidi ta tihtigi jääma sellest ilma, kuna maksnikult lihtsalt polnud midagi võtta. Tagatissumma sissetoomine aga tagab omavalitsusile teataval määral maksusummade kindla kättesaamise kui mitte maksust, siis vähemalt tagatissummast.

Tagatiseta on ettevõttel üldse keelatud astuda tegevusse. Tagatis kuulub tagasiantamisele ettevõtte likvideerumisel või hooaja möödumisel, peale maksukohuslase riigi ja omavalitsuse maksuvõlgade tasumist.

Ettevõtte, mille trahterimaks pole tasutud või nõutav tagatis pole täiendatud tähtajaks, suletakse Maksudevalitsuse direktori korraldusel politsei poolt maksu tasumiseni või tagatise täiendamiseni.

Ettepaneku ettevõtte sulgemise kohta teeb maksuinspektor ja korralduse sulgemiseks Maksudevalitsuse direktor. Sul-

gemiskorralduse peale võib ettevõtte pida- ja anda kaebuse administratiivkohtukorras. Tegelikult sulgemise teostab suletava ettevõtte asukoha järgi politsei kohalik esindaja ettevõtte pidaja kaudu.

Sulgemist teostatakse suletava ettevõtte ruumide kinnipitsemisega. Ettevõtte äritunnistis ühes politsei esindaja protokolli ärakirjaga ettevõtte sulgemise kohta saadetakse kohalikele maksuinspektorile. Sulgemisel arestitakse ettevõtte sissesead ja kaubad, mis pole kergesti rikkiminevad, sulgemiskulude ja võlguolevate maksude kindlustuseks vajalikus ulatuses.

Need oleks uue Trahterimaksuseaduse ja selle elluviimise ning teostamise määrase lühidalt kokkuvõetud põhialused.

Nagu nähtub ülaltoodust, kaotavad kõik vanad seadused kehtivuse ja asendatakse uue tervikliku seadusega. See on seepärast täiesti tervitatav samm, kuna senised normid trahterimaksu võtmise alal olid tõesti liiga laialipillatud ja rask- käsitletavad.

Kuid see on asja vormiline ja seadustehniline külg. Uus seadus ja uus kord toob endaga kaasa aga ka hoopis teisi nähteid, millised pole aga omavalitsuste seisukohalt kaugeltki vastuvõetavad. Esiteks, nagu juba märgitud ülal, on selle seadusega tunduvalt piiratud omavalitsuste enesekorraldust oma maksude määramisel ja otsustamisel. Pole põhimõtteliselt vastuvõetav selline seisukoht, et riik määrab omavalitsusile maksud ja omavalitsuste osa seisab ainult nende vastuvõtmises. Kui sellist seisukohta arendatakse süstemaatiliselt edasi, siis satume seisundisse, kus omavalitsusil oma tulude saamise alal pole üldse midagi öelda.

Ja selline olund pole igatahes omavalitsuste seisukohalt vastuvõetav, kuna sellega hävitatakse juba suur osa omavalitsuse põhimõttest, s. o. korraldada, ajada ja otsustada oma asju ise.

Kuid see on asja teoreetiline külg. Palju halvem on lugu aga hoopis teises osas ja nimelt selles, et uue seaduse tagajärjel omavalitsuste tulud vähenevad paratamatult. Kuna uue seaduse järgi on trahterimaksu aluseks Ärimaksuseaduse eeskirjade alusel arvatud ettevõtte läbikäik ja maksu võetakse läbikäigust kindlaksmääratud protsendi suurus, siis sõltub trahterimaksu suurus läbikäigu suurusel. Läbikäigult maksuks võetav protsent ei anna aga kaugeltki seda summat, mis

omavalitsused said ettevõtteilt senini oma maksustamise järgi. Teiseks väheneb seaduse järgi maksukohuslaste ja ettevõtete arv, kes kuuluvad maksustamisele, kuna teatud liik ettevõtteid (vähemad kohvikud jne.) on maksust hoopis vabad. Kõige selle tagajärjel vähenevad omavalitsuste tulud trahterimaksust tunduvalt. Kuna maal asuvad võrdlemisi väikesed trahteriasutised ja need senini olid võrdlemisi madalalt maksustatud, siis ajutised maavalitsused oma tuludest suurt ei kaota. Seda tunduvam on aga alevite ja eriti linnade tulude vähenemine trahterimasu alal. Ja kuna seadus hakkas kehtima 1. jaanuarist 1936, tekkis olund, kus omavalitsuste 1935./36. aasta eelarvesse tekkis auk, mida oli raske täita. Kuid juba rohkem annab see end tunda käesoleval, 1936./37. eelarveaastal. Nagu nähtub Eesti Linnadeleidu poolt kogutud andmeist, on pea kõigi linna- ja aleviomavalitsuste tulud uue seaduse alusel vähenenud. Ainult mõnel üksikul omavalitsusel arvatakse tulud trahterimaksust jäävad endiseks, nagu Pärnu Linnavalitsusel ja Jõgeva, Keila ja Kärkla Alevivalitsusel, üksikül koguni arvatav tulu tõusebki, nagu Petseri, Paldiski, Põltsamaa ja Valga Linnavalitsusel, Kunda ja Mustvee Alevivalitsusel. Kuid selliseil juhtumil on aga tõus väike, ainult mõne protsendi võrra. Need on muidugi ainult loodetavad tulud maksuinspektori andmeil. Kuidas kujunevad aga tegelikud tulud eelarveaasta lõpuks, on teadmata ja seniste teadumuste järgi võivad nad ainult kujuneda vähemaks kui arvatavad tulud, vaevast aga suuremaks.

Seevastu käesoleval eelarveaastal aga enamikul omavalitsusil tulud trahterimaksust vähenevad tunduvalt. Mõne omavalitsuse juures ulatub see vähenemine isegi üle 50%, nii Kilingi-Nõmme Alevivalitsusel 65%, Antsla Alevivalitsusel 54%, Narva ja Haapsalu Linnavalitsusel 49%, Tõrval 44%, Tartul 41%, Paidel 40% jne. Ülaltoodust nähtub, et tulude protsentuaalne langus on küllaltki suur. Arvuliselt on siin üksikute omavalitsuste juures tegemist kaunis suurte summadega. Nii kaotab üksi Tartu Linnavalitsus 1936./37. a. 35 000 kr. Ja see pole kaugeltki väike summa omavalitsuse eelarves.

Arvestades asjaolu, et omavalitsuste tulud on aasta-aastalt järjekindlasti vähenenud, kuna omavalitsuste kohustused ja ülesanded on seevastu alatasa suurenenud,

toob see tulude uus vähenemine üksikuile omavalitsusile tõsiseid raskusi.

Trahterimaksu võtmine vana seaduse alusel tekitab rahulolematust. Kuna uue seadusega on see kord hoopis muudetud, siis peab näitama tegelik elu, kui võrt see on eluline ja otstarbekohane. Kuid peab märkima, et uute seaduste väljatöötamisel ei saaks võtta põhimõtteks omavalitsuste ja nende organite kaastöö väljatõrjumise maksude määramise ja sissenõudmise otustamisest. Omavalitsusil peab olema õigus rääkida kaasa asjus, mis puutuvad

neisse, eriti omavalitsuste maksude asjus, muidu kaotavad need maksud üldse omavalitsusmaksude mõiste. Ja teiseks peab kord jõutama selgusele, et omavalitsusile ei saa panna peale enne uusi kohustusi, kui pole selleks antud ka vastavaid tulusid. Muidu satuvad omavalitsused seisundisse, kus nad ei suuda enam korralikult täita oma ülesandeid. Ja kui jääb lonkama omavalitsuste tegevus, siis kannatab selle all kogu me halduskorralduse korralik funktsioneerimine.

Kodanikkude rakendamisest kodanliku õhukaitse ettevalmistamise tegevusse.

E. Umbliä.

Tallinna linna gaasikaitse juhataja.

Kodanlikku õhukaitset võib jaotada organisatsioonilisest seisukohast avalikuks kodanlikuks õhukaitseks, kodanikkude enesekaitseks õhuohtude vastu ja tööstus-kaubandusettevõtete kodanlikuks õhukaitseks.

Avaliku kodanliku õhukaitse valdkonda kuuluvad avaliku julgeoleku ja abiandmise korraldused. Riigile kuuluv osas korraldab seda riik ja omavalitsusele kuuluv osas — omavalitsus. Omavalitsusele langeb siinjuures kulunõudvaid ülesandeid, nagu jõudlusvõimelise tuletõrje korraldamine, kodanliku õhukaitse erimeeskondade moodustamine ja varustamine, avalikkude varjendite ehitamine jne.¹⁾

Kodanikkude enesekaitse valdkonda-desse kuuluvad korraldused maja ja majaelanikkude kaitseks õhuohtude vastu. Piltlikult öelda, majauks oleks selleks piiriks, kus lõpevad avalikud kaitsekorraldused ja algavad kodanikkude enesekaitse korraldused.

Kodanliku õhukaitse korraldamine pole mõeldav kodanikkude aktiivse osavõtuta sellest tegevusest. Seejuures pole sugugi kerge istutada laiema rahvahulgisse kindumust kodanliku õhukaitse vajadusest ja tõmmata neid kaasa kodanliku õhukaitse liikumisega.

Laiemaile rahvahulgile on kodanlik õhukaitse üsna tundmatu ala ja sellesse

suhtutakse kui mitte apaatselt, siis ometi skeptiliselt.

See pole nii mitte meil üksi, vaid selline olund valitseb mõningal pool mujalgi ja valitses hiljaaegu üsna laialdaselt ka neis mais, mis praegu oma kodanliku õhukaitse poolest sammuvad esirinnas.

Kodanliku õhukaitse korraldamine neis mais algas intensiivsel kujul juba aastate eest. Algatus oli enam-vähem vabatahtlik. Algul tehti kodanikkude hulgas propagandat ja selgitustööd sõnas, kirjas ja pildis. Hiljem järgnesid veel kodanliku õhukaitse näitused, demonstratsioonid ja harjutused.

Ometi andis see paiguti väga suurejooneliselt korraldatud tegevus vaid osaliselt neid tagajärgi, mida oodati. Kihutus- ja selgitustöö läbi ükskõiksest seisundist virgutatud kodanikkude enamus asus üsna kriitilisele seisukohale. Korraldajaile heideti ette, et kogu tegevuses ei paistvat midagi praktilist ja tunduvat suurt puudust ametlikest korraldusist ja abinõudest. Rahvas kuulvat küll, et räägitakse palju kodanlikust õhukaitsest, kuid ei nägevat midagi käegakatsutavat.

Pole liigne meilgi teha sellest järeldusi kodanliku õhukaitse korraldamisel. Teoreetilise selgitustööga võib kindlasti jõuda kaugele ette korraldusist. Ent selles peitub oma hädasoht. Kui õigeaegselt ei jõuta sõnade juurest tegelikkude korraldusteni, võib minna tühja kodanliku õhukaitse propaganda abil saavutatud mõju. Teoreetiline õpetamine üksi ei mõju. Peab

¹⁾ Omavalitsuse ülesandeid kodanliku õhukaitse ettevalmistamisel on ligemalt käsitletud ajakirjas „Linnad ja Alevid“ n-rid 4, 5 ja 6 — 1935.

tulema välja praktiliste õpetustega ja eeskujudega. Seejuures on otstarbekohased ja vajalikud ametlikud korraldused ja juhtnöörid, sest rahvas ootab tõsiseid kohustusi. Oli vajadus hiljuti avaldatud kodanliku õhukaitse seaduse ja selle elluviimise määruste järgi, mis moodustaks aluse järgnevale kodanliku õhukaitse tööle.

Kodaniku seisukohast moodustab kodanlik õhukaitse esijoones psühholoogilise probleemi. Sel alal on vaja lahendada kaks ülesannet. Kõigepealt on tarvis teha täiskasvanud kodanikule selgeks, et kodanlik õhukaitse on üldiselt ja eriti eestlase seisukohast ajakohane ja hädavajalik korraldus. Teises järjekorras on tarvis kasvatada kodanliku õhukaitse jaoks uus inim põlv, kes on kasvanud kokku maast madalast kodanliku õhukaitse küsimustega, kannab endas arusaamist selle vajalikkusest ja oskab teostada kodaniku enesekaitse põhikorraldusi.

Kuna õhukallaletungide ajal on tarvilik suurte inimkahjude vältimiseks hajutada elanikkonda võimalikult suurel määral, siis ei suuda ametiasutised teostada iga üksiku kodaniku kaitset kitsamas mõttes. Seda ei takista mitte üksi kulude küsimus, vaid see on teostamata ka organisatsiooniliselt. Seepärast tuleb ametlikke kaitsekorraldusi täiendada kodanikkude enesekaitse korraldustega. Anda kodanikele juhtnööre enesekaitse korralduste õigeks ja otstarbekohaseks teostamiseks ja aidata kõigiti selleks kaasa oleks vabatahtliku kodanliku õhukaitse organisatsiooni tähtsamaid ülesandeid. Ametivõimud aitavad selleks samuti jõudu mööda kaasa; nemad teostavad järelevalvet, nõustamist ja selgitustööd; nemad võimaldavad vastavate harjutuste ja manöövrite korraldamise kaudu tutvuda kodanikel õhuohtude ja kaitsekorraldustega nende vastu, kinduda omalt poolt teostatud korralduste otstarbekuses ja valmistada praktiliselt ette kaitse teostamiseks; nad on ühtlasi sunnitud korraldama seaduslikult kodanikkude huves üht ja teist ala, et mõnede hooletuse ja arusaamatuse läbi teised ei satuks hädaohtu.

Tähtsaim on siiski see, et ärgu keegi oodaku kõike ametlikult poolt, vaid korraldagu ka ise mõningaid enesekaitseabinõusid ja olgu abiks võimaluse korral teilegi.

Selleks on tarvis kõigepealt omandada teadmisi, mis võimaldavad enesekaitse korralduste otstarbekohast teostamist; selleks on veel tarvis õigeaegselt tähelda-

da ja täita ametlikke nõustamisi ja juhtnööre; selleks on lõpuks tarvis pisikesi ohvreid raha ja aja mõttes.

Kodanikkude enesekaitse organisatsiooni algrakukeseks oleks perekond, või õigemini leibkond. Perekonna- või leibkonnapea ülesandeks on anda juhtnööre perekonna või leibkonna liikmeile õigeks käitumiseks õhukallaletungi ajal ja valmistada korteris ette kõike, mis on vajalik selleks, et organiseerida perekonna kaitset õhuohtude vastu.

Uhes elamus elunevad perekonnad liituvad omavahel, moodustavad järgmise suurema lüli kodanikkude enesekaitse organisatsioonis, kellegi autoriteetse ja otsusevõimelise majaelaniku juhatusel all, kes on suuteline kehtama ohtlikel hetkil enda isiksust ja mõjuma oma eeskujuga rahustavalt ja energiliselt. Ülejäänud majaelanikest tuleb moodustada majatuletõrje, valida juhi abi ja esmaabi andja. Peale selle tuleb hoolitseda õhuhäire levitamise eest elamus ja sellega kaasas käiva valgustatud akende varjutamise eest pimedal ajal. Ligema esmaabipunkti ja õhukaitse jaoskonna asukoht olgu täpselt teada.

Mõningad kõrvuti asuvad elamud moodustavad õhukaitseühingu, mille suuruse määrab elukeskuse kodanlikku õhukaitset juhtiv ametivõim. Õhukaitseühingu ülesandeks on abistada naabreid neil juhtumel, kus majaelanikud omal jõul ei suuda likvideerida õhukallaletungi kahjulikke tagajärgi. Sellised olundid võivad tekkida suuremate tulikahjude puhkemisel, hoonete kokkuvarisemisel jne. Abiandmise teostamiseks tuleb aegsasti määrata kindlaks milliseid abinõusid abistajad peavad võtma endaga kaasa.

Kodanikkude enesekaitse tehnilisist korraldusist peab esijoones mainima majatulekaitset, gaasikindla ruumi sisseseadmist neis elamuis, kus see õhuhou tõttu on tarvilik ja valgustuse kustutamist.

Vaatamata igasugusele ettevalmistusile, langeb pearõhk õhukallaletungi ajal kodanikkude otstarbekohasele ja rahulikule käitumisele. Ükski õpetus, ükski ametlik juhised ega tehniline vahend ei suuda tõhusasti kaitsta paanikasse sattunud inimesi, ega neidki, kes pole harjunud aegsasti kodanliku õhukaitse distsipliini ja korra nõuete täitmisega ja ei kannu endas kindumust, et peamiselt sel teel on võimalik vältida katastroofi.

Kui jälgida õhukallaletungide läbi tekitatud kahjusid maailmasõja ajal, siis saame järgmise pildi:

	1915. a.	1918. a.
Õhukallaletunge	51	353
Osavõtnud lennukeid	133	2819
Allavisatud pomme	940	7717
Surnuid ja vigastatuid	445	1177
Materjaalsed kahjusid (milj.)	0,8	15

Sel ajal, kui õhukallaletungide arv on kasvanud 7-kordseks, on osavõtnud lennukite arv kasvanud 20-kordseks ja allavisatud pommide arv — 8-kordseks, kusjuures nii lennukid kui lennupommid muutusid kahtlematult palju täiuslikumaiks tehniliselt, kasvasid materjaalsed kahjud vastavalt 20-kordseks, kuid inimkahjud ainult 2,5-kordseks. See nähe on suurelt osalt seletatav inimeste õhudistsipliini ja

rahuliku ja otstarbekohase käitumise oskuse kasvamisega sõjaaastail.

Sõjaaajal õhukallaletungide all kannatanud riikides pannakse praegu kodanliku õhukaitse ettevalmistamise alal erilist rõhku sellele, et õpetada kodanikele sellist käitumist. Ajakirjanduse teadete järgi pidavat olema Pariisis igas majas nähtaval kohal juhise kodanikele, kuidas käituda õhualarmi korral. Sakslased soovivad trükkida isegi teatripääsme tagaküljele sellesisulise juhise teatrikülastajale.

Välisriikides korraldatavil kodanliku õhukaitse harjutusil ja manöövrelil — neid korraldatakse õige suurejooneliselt ja sagedasti — pööratakse sellele küsimusele samuti esmajärkset tähelepanu.

Vesilindude kaitsest linnades ja aleveis.

Eesti on rikas oma sisevete poolest ja ta evib mereranda enam, kui mõnigi suurriik, näiteks Poola. Kuid kas meil on vastavalt sellele ka rikkalikult vesilinde? Kahjuks peame vastama sellele küsimusele eitavalt. Vesilinde on meie maal päris kasinasti, arvestades seda, kuidas neid siin võiks ja peaks olema. Oleme siin sellel alal ajanud röövmajandust. Meie metslindude arv on viimaseil aastail tõsiselt kahanenud ja põhjuseks on siin osalt küll asjaolu, et metsade pindala on liiga agara metsaraie tõttu jäänud väiksemaks, kuid suurenenud on ka asustamistihedus ja hulkuvad koerad hävitavad palju linnupesti. Ka näitab jahiharrastus viimaseil aastail tõusudenti ja enamik jahimehi ei mõtle palju meie tulevikujahimaade saagiväärtusele.

Eriti kehtib viimatiöeldu meie vesilindude tuleviku kohta. Veekogud on jäänud oma suuruselt endisiks. Ka on teada, et Eestis palju tihedamini asustatud mais on metsvesilindude arv suurem kui meil.

Mis on selle põhjuseks?

Selle põhjuseks on, et Eestis pole veel üldiselt hakatud pöörata tähelepanu vesilindude hoolekandele, ega ole ka palju tehtud metslindude kaitseks üldse, eriti aga metsvesilindude kaitseks ja abistamiseks, nii et need meelsasti meid küllastaksid, viibiks siin ja paljuneksid. Võib nimetada ainult Vilsandi linnuriigi „kuningat“ kapten T o o m'e, kes on sellel alal teostanud mõndagi, kellel on olnud edu,

nii et tema nimi on saanud sellel alal rahvusvaheliselt tuntuks. Kuid vesilindude eest hoolitsemine pole ala, mis oleks ainult omane ja võimalik teostada mõnel maailmakärast eraldatud üksikul meresaaarel, vaid sama hästi ja tihti veel tulemusrikkamalt suuris linnades. Selleks pakuvad häid näiteid meie naabermaade saavutised sellel alal.

Vaadeldgem vesilindude kaitset näiteks Rootsis, kus ilmastikuolud pole Eesti omist palju erinevad. Rootsis on enam kui neljakümnes linnas hakatud kavakindlasti rahustama ja abistama metsvesilinde. Metsvesilindude rahustamiseks muretseti esiteks taltsaid ja pooltaltsaid luiki, hanesid ja parte, kes lasti linna piires asuval järvele ehk lahele ja neile seltsisid hiljem metsikud linnud. Mõnelpool, näiteks Põhjalahe läänekaldal asuvas Hudiksvalli linnakeses Rootsis on sellega saavutatud suurepäraseid tulemusi. Hudiksvalli linnulahel, seal kus varem oli vesilindudest lage vesi, näeb nüüd võrratut vaadet: lahe pind on täis ujuvaid ja lendlevaid vesilindude parvi. Seal näeb luiki, neid on valgeid ja mustigi, ja sadu parte, kes täies rahus ujusklevad randadel toitmispaikade lähedal ja ootavad rannal jalutajailt maiuspalu.

Kas pole kena, kui Eesti linnad ja alevid võtaksid Rootsi linnadest eeskuju vesilindude hooldamises. Võimalused vesilindude hooldamiseks on enamikele meie linnadest antud looduse poolt ja see on ka

olulisim, mida siin on tarvis peale inimeste hea tahte ja arusaava suhtumise asjasse.

Paljud meie linnadest ja aleveist, eesotsas Tallinnaga, asetsevad mererannal ja neid piirab osaliselt vaba veeväli. Neile ei teeks raskusi reserveerida mõni varjulisem lahesopp vesilindudele.

Kuid ka meie sisemaa linnadel ja aleveid ei puudu vesilindude hooldamiseks looduslikke eeldusi. Näiteks asetsevad Tartu, Narva, Viljandi ja Võru suuremate siseveekogude ääres, mis oma luhaste kallastega on pakkunud ja pakuvad nüüdki vesilindudele häid pesitsemisvõimalusi.

Kuna meie veed talvel külmuvad kas lühemaks või pikemaks ajaks kinni, siis võib vesilindude hooldamist teostada peamiselt neil kuil, mil veed on lahti. Kuid meie huves olekski eriti tähtis korraldada vesilindude toitmispaiku nende siirdumisajal, s. o. kevadel ja sügisel, kui nad siirduvad meist üle lõunast põhja, või jälle tagasi, sest sellega juhiksime nende tähelepanu pesitsemisvõimalusile me sisevetel.

Kuid meil ei puudu ka kärestikud, kus vesi on jäävaba läbi aasta. Seal ei tohiks jätta kasustamata võrratut võimalust hoolitseda ja toita vesilinde ka talvel. Talvel toidetavaist vesilindudest tuleksid kõnesse peamiselt metspardid. Selline läbi aasta vaba vesi on olemas meie linnadest kõigepealt Narvas. Ja Narval on muidki toredaid eeldusi vesilindude hooldamiseks: peale jäävaba vee kärestikes on siin lähikonnas laialdased siseveed, mis on otse kui loodud vesilindudele pesitsemispaiguks, nagu Narva jõe ülemjooks oma laiade luhade, harujõgede ja abajatega, Peipsi järv, järvekeste, ojakeste ja laugaste poolest rikkad Alutaguse laaned, Rosona jõgi, Vaikne järv ja lähedane pikk mererannik.

Kuid ka teisel linnadel on oma vesikonnad. Kuigi need pole talvel jäävabad, ei piira see oluliselt vesilindude hooldamise võimalusi, sest nagu juba tähendatud, on vesilindude hooldamise hooajaks aeg, mis algab vesilindude siirdumisega lõunast põhja kevadel ja sügisel nende teekonnaga põhjast lõunasse, mis langeb enam-vähem ühte ajaga, mil veed on jäävabad.

Ka alev, kellel on lähedal olemas looduslikult soodus veekogu, võib teostada paljugi, kui evitakse asja vastu huvi ja tahtmist. See oleks loodusilu ja loomakaitse seisukohast üldse suur saavutus, kui me linnades ja aleveis võiks selleks eraldatud järvil ja lahtedel näha kas või sel-

list lindude elu, kui Hudiksvalli elanikud näevad oma linnulahel. Ja pealegi saaksime ka vesilindude kohalemeelitamise ja hooldamise tasuks rikkalikud jahimaad, mis tagaks majanduslikku tulu.

Viisteist aastat tagasi oli Hudiksvalli rand vesilindudest veel tühjem, kui meie linnade piires asuvad veed. Kuid linnas oli linnusõpru ja nad otsustasid järgida eeskujule, mida olid näidanud mõned lõunapoolsemad Rootsi linnad. Algul hangiti taltus luigepaar, mõned haned ja hulk parte, neid lasti vabalt liikuda linna all olevas Lillfjärdeni lahes, samuti asutati toitmispaigad—peatoiduna kaerad—nii et metspardid kevadel, kui toitumisvõimalused rändavaile vesilindudele on kehvad, võisid saada siit endale toitu. Ei tarvisenud oodata kaua, kui Hudiksvalli linnulahele hakkas saabuma siirdlindude lenuajul kevadel ja sügisel sadade viisi parte, ei ainult tavalist heinaparti, vaid ka teisi haruldasemaid tõuge, ja hiljem metshaniseid ja luikigi. Hudiksvalli elanikud said sellest uut indu asja vastu ja tööd jätkati hoogsamalt. Nad muretsesid uusi tõuge poolmetsikuid linde, kes nende ilmastikus kohanesid. Haruldusiks on neil nüüd luiged, nii et praegu maakeral esinevaist kaheksast eritõust on neil olemas viis. Neil on kavatsus elustada uuesti need Põhja-Rootsi vesilinnutõud, mis viimaseil aastakümneil on vähenenud ja ähvardavad hävida lõplikult.

Suureks saavutiseks peetakse ka seda, et viimasel aastal on õnnestunud saada pesitsemise Hudiksvalli linnulahe rannale laululuige paari. Laululuike leidub praegu pesitsemas ainult Lapimaal ja on peetud peaaegu võimatuks, et ta pesitseks inim-asulate lähedal. Nüüd on see oletus kummutatud, kuna eriti arg ja üksildust pooldav laululuik on pesitanud linnulahel, tema järglased näivad meelsasti kohanevat uue ümbrusega. Kühmluik pesitseb järjekindlasti nii Hudiksvalli, kui ka mõne teise Rootsi linna lähedal.

Hudiksvall pole just suur linn. Ta elanikkude arv on umbes 7300. Ta asub Põhjalahe kaelas ja tema ilmastikku võib mitmeti võrrelda siinsega.

Hudiksvalli linnuhooldamise juhiks on toimetaja E. Bergström, kelle suuri teadumusi on kasustatud mitmel pool. Tal on palju teeneid Rootsi üldise linnukaitse alal, milleks ta on avaldanud kirjutisi ja pidanud ettekandeid raadios ja andnud muuseas välja sellekohase raamatugi, kust

asjasthuvitatud võivad saada rikkalikke teatmeid ja head nõu linnahoolduse asjus.

Hudiksvalli linnuhooldamine on saanud kogu linna eriharrastuseks. Linn ise kannab kulusid ja linna hoiukassa annab iga aasta toetust. On moodustatud eriline „Lillfjärdeni linnukapital“, mille valitsejaks on pangadirektor H. Hallgren.

Eestis oleks vajalik võtta eeskujuks Hudiksvalli ja lindude sõbrad ja vaenlased (jahimehed!) peaksid tegema algust. Paljud meil varem tavalised ja üldised linnutõud on arvult vähenenud, mõned on koguni kadumas. On aeg hakata kandma hoolt, et ilmneks vastupidine nähe.

Viimasel aastail on ka Soome linnades tehtud algust lindude hooldamisega. Nii toidetakse Tampere vesilinde, kes viibivad seal ületalve kosel ja kärestikes. Tampere on oma veestiku laadilt ja muidugi mitmeti võrreldav Narvaga. Samuti on mitmes teises Soome linnas hakatud kandma hoolt vesilindude eest.

Jõulu eel avaldasid ajalehed, et Soome linnuteaduseline ühing oli esitanud Helsingi linnavalitsusele avaldise, et Töölo lahte asutatud toitmispaigad vesilindudele ja et sinna algul toodaks mõned pardid või luigid Korkeasaare loomaaiast moodustama esimest linnuperet ja meelitama rändlinde sinna kevadel.

Tänavune talv on möödunud. Kevade

kauneimaid kuulutajad on aga saabuvad rändlinnud. Kes meist ei mäletaks juba lapsepõlvest, kuidas on seistud ja vaadatud ülesse siniseisse kõrgusisse, kui saabusid kured ja metshaned. Kummaline igatsus täidab siis inimese meele. Ja milline rõõm, kui kuulda kevadel esimest löokeselaulu. Eeskätt linnud on omased äratama inimeses armastust loomade ja looduse vastu. Ja seda armastust vajab eriti linlane, kes eluneb suurema osa elust kõrgete kivimüüride vahel ja liigub kiviseil tänavail. Ka turismi huves võidaksid meie linnad sellega palju.

Lõpuks on peale looduskaitselise rõõmu veel tähelestatav majanduslik tulu, mis saavutatakse nagu pealekauba, kuna vesilindude hooldamisega meelitatakse neid asuma ja pesitsema meie sisevetele ja tõstetakse meil vesilindude arvu.

Kulud, mis on sellega ühenduses, oleksid õieti väikesed, aga rõõm, mida saavutaksid suured ja väikesed linnusõbrad, vääriks arvestamist.

Ilusaks algatuseks sel alal on viimaseil aastail mitme me linna veekogule suvitama toodud luigepaarid, kuid vesilindude hooldamise alal peaks tingimata käesoleva kevade algul tegema ilusa alguse mõned me linnadest juba laiemal kujul. Küllap tagasihoidlikumadki ruttaks juba lähemal aastail järgima head eeskju. A. A.

Eesti LinnadeLiidu tegevusest.

Eesti LinnadeLiidu juhatusese koosolek peeti 8. aprillil 1936.

Arutanud obrokide ümberhindamise küsimust, otsustati paluda ELL liikmeilt konkreetseid ettepanekuid obrokite ümberhindamise viiside kohta, milliseid kooskõlastaks siis ELL büroo, pärides ühtlasi järele, milliseid tulemusi annaks see ümberhindamine.

Arutanud orvukohtute raamatupidamise korraldamist, otsustati saata ELL sellekohase komisjoni poolt koostatud ja ELL juhatusese poolt parandatud juhised ELL liikmeile arvamuse avaldamiseks ja vaadata need veel kord läbi ELL juhatusese järgmisel koosolekul.

Arutanud koolireformi küsimust otsustati pooldada ühtluskooli ja ühineda K. Luige poolt esitatud seisukohtadega, et:

keskhariduse kättesaadavaks tegemiseks kodanikkude laiemaile kihtidele nii maal kui linnas, samuti riigi ja omavalitsuste kulude säästmise huves (alg- ja keskkooliklasside kõrvuti ülalpidamine) on algkoolile toetuvad kolmeklassilised keskkoolid paratamatult tarvilikud;

määratakse kindlaks (vähemalt viieks aastaks) küllaldane kolmeklassiliste keskkoolide võrk ja neile koolele töötatakse välja iseseisvad õppekavad, mis rajaneksid algkoolis tehtavale tööle;

tuleks pöörduda riigivanema ja Vabariigi Valitsuse poole palvega võtta juba lähemal ajal kindel seisukoht kolmeklassiliste keskkoolide edasise teotsemise kohta, vastavalt ülaltähendatud põhimõttele, ja see anda avalikult teada, mis on väga tarvilik lastevanemate hulgas valitseva selgusetu ja osalt koguni äreva meeolehu rahustamiseks.

Kallaste Alevivalitsus palus ELL astuda samme Siseministeeriumi ees, et pandaks kehtima üle riigi ühtlane maks hobuste registreerimise puhul uue omaniku nimele.

Kaalunud küsimust, otsustati pärida järele ELL liikmeilt kui suur see maks kuskil on.

Pärnu Linnavalitsus palus ELL astuda samme, et kustutatakse tsiviilseadustiku eelnõus § 990, mille järgi veekogud, mis pole ühe kinnisvaraomaniku piires, loetakse kaldaomanikkude ühisveteks. Kui see paragrahv jääb seadusse, võivad kaldaomanikud püüda nende maade kohal olevad veekogud kaladest tühjaks, milline olund pole soovitav ei riigi ega kalurite seisukohalt.

Arutanud küsimust, otsustati pöörduda Põllutöoministeeriumi poole, et

see astuks samme ülaltähendatud paragrahvi kustutamiseks.

Kallaste Alevivalitsuse palve võtta Kallaste alev vastu ELL liikmeks otsustati jaatavalt.

Elva Alevivalitsuse palve võtta Elva alev vastu ELL liikmeks otsustati jaatavalt.

H. Avikson teatas, et on kavatsusel panna 15% tööstuskooliõpetajate palkadest omavalitsuste kanda.

Arvestanud asjaolu, et omavalitsuste kulude suurendamine tekitaks omavalitsusile tunduvald rahanduslikke raskusi, otsustati astuda samme, et ülaltähendatud kavatsus ei leiaks teostamist.

ELL esindaja kohused Metsahoiukomitees otsustati panna ajutiselt J. Luts'ule, kelle asetäitjaks määrati V. Smetanin.

Kroonika.

Petseri 1936./37. a. eelarve.

Petseri linna 1936./37. a. eelarve võeti vastu tasakaalustatuna 100 628 kr. 71 s., milles tuluna on näidatud ehituskruuntide renti 17 100 kr., kinnisvaramaksu 7000 kr., trahterimaksu 4420 kr., lõbustusmaksu 1400 kr., tugude renti 12 488 kr., ärimaksu 4000 kr., tulumaksu 8000 kr. ja linna ettevõtetele — elektriijaama, tapamaja, apteegi ja viinapoe — tuluna 45 551 kr.

Kulude osas jaguvad summad järgmiselt: keskadministratsioon — 17 017 kr., sotsiaalsed eriuülesanded — 1190 kr., pensionid ja arstiabi — 900 kr., tule- ja gaasitõrje — 1786 kr., heakord — 22 700 kr., haridus — 18 152 kr., hoolekanne — 8890 kr., tervishoid — 1584 kr., laenud ja protsendid 2619 kr. ja mitmesugused kulud 2800 kr.: erakorralised tulud ja kulud on tasakaalustatud 20 000 kr. jne.

Teenistusvanustasu maksmine Petseri linna ametnikele ja teenijaile.

Petseri Linnavolikogu otsustas maksta, alates 1. aprillist 1936, linna ametnikele ja teenijaile teenistustasu riigiteenijaile makstava vanustasu normest 50% suruses, mis võrduks 1191 kr. 60 s. aastas.

Tänavate sillutamine Petseris.

Käesoleval aastal on Petseris ette nähtud Vaksali tänava ümbersillutamine

3540- m^2 ulatuses, kusjuures tänav sillutatakse muna- ja parkettkividega. Kloostri tänav sillutatakse 1815 m^2 ulatuses muna- ja parkettkividega. Need tänavad sillutatakse puudamaksu arvel, mis saadakse Petseri raudteejaama kaudu saabuvate ja saadetavate kaupade pealt võetavast maksust.

Linnade ehitamine ja maaplaneerimine Inglismaal.

G. L. Pepler Londonist pidas Berliinis loengu linnade ehitamisest ja maaplaneerimisest Inglismaal ja Walesis. Sel alal on ta eriti kompetentne, kuna ta on Briti tervishoiuministeeriumi linnade ehitamise inspektor ja rahvusvahelise korterinduse ja linnade hoonestamise ühingu esimees. Pepler kirjeldas ehitusprojektide saamise kaunis komplitseeritud teed ja kandis ette ka ühe tüüpilise kavandi valmistamise viisi. Sellest selgus, et kavandi valmistamisega on seoses mitmed kontrollimised ja nõudmised kohaliku krahvkonna linna ja maa ehitusametis. Peab pidama silmas ja määrama kindlaks maakoha ehitusotstarbe, ehitusviisi ja maja kõrguse. Suurlinna ümberkorraldamise puhul luuakse mänguplatse ja puiestikke. Liiklemisajandust püütakse korraldada nii, et selle all ei kannataks maastiku ilu ja väärtuslikud ajaloolised ehitised. Lühidalt, ehituskava valmistamisega ja teostamisega on seoses hulk mitmesuguseid eeltingimusi.

Võõrandamise puhul, kui see osutub tarvilikuks uute tänavate rajamise puhul, on kahjukannatajaile kahjutasu saamine seaduslikult korraldatud. Möödunud aastal andis Briti parlament välja uue seaduse linnade äärte hoonestamise kitsendamiseks, mis annab tänavaehitamise asutisele tõhusa õiguse tänavate ja teede laiuse standardiseerimiseks. Pepler oma ettekandes on tänulikult täheldanud ka Saksa algatusi ja ideid linnade ehitamise alal, mainides eriti I. Stübben'i teost 1907. a. „*Der Städtebau*“.

Lõpuks kõneles riigi tööministeeriumi sekretär Krohn, kes andis erilise kaalu ja väärtuse mitmete rahvaste juures tekkinud ühesuguste probleemide ühisele lahendamisele ja eriti kriipsutas alla teadumuste vahetamise kui ka üldse omavalituste ellu puutuvate küsimuste otstarbekohase lahendamise üksteiselt õppimise vajadust.

Saksamaal propageeritakse eeskujulikke ühiselamuid.

Saksi majandus- ja tööminister on andnud Leipzigi kevadmessil eeskujuliku ühiselamu püstitamiseks 10 000 riigimarkka. Selle ühiselamu planeerimiseks ja rajamiseks oli oma nõusoleku andnud ka Preisi riigi- ja tööminister ja ühiselamu püstitati messi ühele avaramale platsile.

Maksupoliitika kui majanduspoliitika.

Saksamaal peeti hiljuti diplomeeritud kaupmeeskonna poolt kõnenädal, mil käsitleti maksuküsimust seoses majandusküsimusega. Teiste hulgas kõneles seal ka riiginõunik dr. R. Schults riigi statistikaametist teemil „Tööstuse maksustamine maksustatistika järgi“. Referent oma ettekandes näitas kui tähtis ülesanne on maksustatistikal näidata ja tõendada, kuidas kogu maksukoormat jagada üksikute ühiskonnakihtide kui ka rahvamajanduslikkude ettevõtete vahel. Riik, majandus ja teadus on sellest küsimusest huvitatud suurimal määral. Järgnevalt kõneles maksupoliitikast kui majanduspoliitikast ülemriiginõunik dr. Friedler, kes oma kõne viis sellele, et maksustamispoliitikal ja majanduspoliitikal peab olema ühine siht

ja seepärast maksupoliitika peab ka olema majanduspoliitika. Kõneleja kirjeldas lühidalt riigi majanduspoliitilisi abinõusid ja ettevõtteid finantspoliitiliste sihtidega ja maksupoliitilisi abinõusid majandus- ja rahvuspoliitilises tegevuses. Edasi vaatlles ta finantsolundi edenemist kriisi- ja ülesehitusajastul.

Olulisimaks maksuks on tulu- ja läbi käigumaks, mis moodustavad endast kolmandiku kogu riigi tuludest. Tõendati ka, et eriti kiiresti on mõjunud majanduslikule elevusele läbikäigumaks. Lõpuks kutsuti üles rahvamajanduslikult mõtlema ka eramajandust, mis nähtavasti sel alal on jätnud seni veel soovida.

Linnade puhtuse küsimus.

Puhtuse küsimus linnades on tähtsamat küsimusi ja seepärast leiab see sageli käsitlemist. Selle küsimuse lahendust on uurinud hiljuti ka Saksa riigi arveosakonna president, kes oma aruandes mainib nüüd, et on väheseid linnu, kus kõnniteede korrashoidmine ja puhastamine on jäetud vastavate krundiomanikkude hoolde. On nimelt täheldatud, et kõnniteede korrashoidmine üldiselt on puudulik. Ta peab otstarbekohasemaks, et kõnniteede puhastamine toimuks koos sõiduteede puhastamisega. Tähelepanekuist on selgunud, et kõnniteede ja sõiduteede eraldi puhastamine on kulukam, kui ühtlustatud töökorraldusel mõlemate koos puhastamine. Kõnniteede korrashoidmine vastavate krundiomanikkude poolt takistab sõiduteede puhastamist ja korrashoidmist, kuna juhtub väga sageli, et sõiduteele, mis puhastatud tänavate korrashoiu ameti poolt, aetakse just kõnniteede mustus.

Eriti soovitatakse võimalikult rohkem panna välja paberikorve ja need asetada nii, et nad oleks tarvitajale käepärast ja pühkijaile kergesti tühjendatavad. Puhtuse propageerimiseks soovitatakse selgitada ajalehtede kaudu, kooles ja ka peal kirjadega tänavliiklemisvahendeil puhtuse tähtsust nii majanduseliselt, tervishoiuliselt kui ka ilu mõttes ja nii kasvatada elanikke armastama puhtust. Ka soovitatakse anda seadusi ja määrusi, mis võimaldaks karistada tänavate ja kõnniteede puhtuse rikkujaid.

EEKS-MAJA juha-
tus ja peakontor:

TALLINNAS

Lai 1 (omas majas),
tel. 438-85 ja 445-07

EEKS-MAJA

Asutatud 1866. a.

on kodumaa vanim ja suurimaid kindlustusseltse.

Tule-, elu-, noorte-, murdvar-
gus-, klaasi- ja kodulooma-
KINDLUSTUSED

Täpne ja kiire kahjude tasumime!

Soodsad tingimused!

KONTOR:
Tallinnas, Harju 29,
Tallinna Majaoma-
nikkude Pank,
tel. 427-49.

OSAKONNAD:
Tartus, Viljandis,
Rakveres, Valgas,
Petseris.

TÖÖSTUS-KAUBANDUSÜHING

BETTY BESPROSVANNY & POJAD

Tallinnas, S. Karja 12, tel. 446-63

▲
Soovitab oma kvaliteetsaa-
dusi, nagu puuvillaseid,
villaseid ja kunstiid-silm-
koetooteid.
▼

Müük suurel ja väikesel arvul.

Paberikaupade, kirjutustarvete ja raamatute
suurim ja odavam ostukoht Eestis tarvita-
jaile ja jällemüüjaile

K.-ü. „Rahvaülikool”i

kauplused Tallinnas

soovitavad oma rikkalikust tagavarast riigi-,
linna-, seltskonna- ja eraasutisile igasuguseid
kontoritarbeid, kirjutusmaterjale, kontoriraa-
matuid jne. Iga aastaga suurenev läbimüük
tõendab lugupeetud tarvitajaskonna rahulolu
meiega, mis üksi ei toetu tellimuste korralli-
kule ja kiirele täitmisele, vaid ka meie suu-
rele sortimendile. Teenimine kiire, vastu-
tulelik ja ausameelne.

K.-ü. „Rahvaülikool”

Harju 48, tel. 444-39. Jaani 6, tel. 446-67.

Tekstiiltööstus „STABIL“

Hollandi põik 3. Omanik S. Minkov

Soovitab oma laost

igasugust väärtuslikku kaupa.

BETOONTORUTÖÖSTUS

Paldiski 42-a
Tel. 429-87

O. VAREV
TALLINN

Veerenni 49
Tel. 462-01

Soovitab odavate hindadega: tsementtorusid, kaevurõngaid, põllutorusid, müüri-, õõnes-, parkett- ja katusekive, aiaposte, tsement- ja terrazzohauakaste.

„Linnad ja Alevid“

Eesti Linnadeliidu häälkandja

ilmub 1936./37. a. IX aastakäiguna, avaldades artikleid ja teateid nii kodu- kui välismaade linna- ja aleviomavalitsuste korraldusest ja elust, tutvustades nende kavatsuste ja saavutustega jne.

Ajakiri ilmub 10 korda aastas.

Numbri hind 25 s., aastakäigu (10 numbrit) — kr. 2.50.

Saadaval ka vanemad aastakäigud.

**Toimetlus ja talitus: Eesti Linnadeliit, Tallinn, Pikk 6
Telefon 431-58.**